

Hvad gagn göra folkbibliotek? : Bör staten understödja dem?

7 C a Br. 1902 Vad

National Library
of Sweden

Vad gagnar...

Bibliot.
Allm.
(B.)

1902

Kungl. biblioteket

0 0000 000105695

MEDDELANDE FRÅN
FÖRENINGEN FÖR
FOLKBIBLIOTEK OCH
LÄSESTUGOR.

Hvad gagn göra folkbibliotek? Bör staten understödja dem?

Inom vårt folk röjer sig för närvarande ett kraftigt bildningssträf-
vande, som på vissa områden ännu famlar efter medlen, men på andra
är i bästa mening målmedvetet. På många hundra olika orter fram-
träder detta sträfvan, i städer och på landsbygden, och där det
kraftigt rotfäst sig, uppstå fortsättningsskolor, folkhögskolor, arbetare-
institut och föreläsningsföreningar, stora folkbibliotek och små bok-
samlingar.

Det *borde* vara onödigt att lämna bevis för *folkbildningsrörelsens*
gagn, och därför vilja vi blott påpeka, att ett vaket och kunnigt folk,
som lär sig älska sitt land, sin historia och sin litteratur och som i
någon mån söker taga kännedom om nya rön på vetenskapens och
teknikens områden, måste blifva en bättre bärare af framtidens utveck-
ling och en trofastare värnare af den inhemska kulturen än ett okunnigt
och förslöadt släkte, som blott har blick för de närmaste hvardags-
behofven. En aning synes gå genom vårt folk, att svåra tider stunda.
Det är väl ej förunnadt för någon att blicka in i framtiden, men tidens
oro kräfver dock, att vi bygga vår kultur på så fast och bred grund,
som det är oss möjligt. Här vill och kan bildningsrörelsen göra en
viktig insats.

* * *

Ett af de yppersta medel till själfbildning är *läsning*.

Genom tryckta skrifter kan man lära känna sitt eget land och
sitt folks utveckling. Genom dem nå tänkares och diktares ord vidast
omkring och djupast ned i folken. Det talade ordet sätter måhända
sinnena för tillfället mera i rörelse, men det förklarar hastigt. Det
tryckta ordet är samtidigt tillgängligt på många orter och det lefver
länge. Hvarje rörelse för folkets bildande och uppfostran måste till
stor del byggas på folkläsning.

Det är först och främst nödvändigt att bibringa alla förmågan
att läsa, men man får ej stanna därvid.

* * *

I våra dagar ägna statsmakterna ett allt lifvigare intresse åt *folkskoleundervisningen*. Alla folkbildningens vänner måste glädjas häråt, ty en god folkskoleundervisning är dock grundvillkoret för de breda lagrens intellektuella och moraliska utveckling.

Men äro alla bildningsbehof tillgodosedda genom denna undervisning? Behöfves ingen fortsättande, kompletterande upplysningsverksamhet? Jo, en sådan är af högsta behof, därom vittnar en daglig erfarenhet. Ty det måste ihågkommas, att den kunskapsstörst, det intresse för bokläsning, som meddelas i folkskolan, *måste* tillfredsställas hos ynglingen eller flickan efter slutad skolgång. *Finnes då icke goda medel härtill, tillgripas de dåliga.* Och faran härför är så mycket större som det i våra dagar gifves ett sådant *öfverflöd af smutslitteratur*, som i hundratusentals exemplar öfversvämmar hela landet och som särskildt å vår landsbygd systematiskt sprides genom väl inöfvade bokspridare. I bokhandeln söker man förgäfvos efter dessa alster af en oren fantasi. Icke heller visas de å offentliga platser eller hos bildade personer, hvarför dessa senare vanligen sväfva i okunnighet om deras tillvaro. Men i skymundan, hos arbetaren och särskildt hos ynglingen som nyss slutat skolan, där dyka dessa lastens agenter upp och saluhålla sina skrifter. Och kommersen går i vanliga fall utmärkt. Den boklystne lockas af de granna färgerna, de rafflande titlarne («Bakom fällda rullgardiner», «En påfves kärleksöden» etc.) eller de pikanta illustrationerna. Än utgöres dessa böcker af hopdiktade historiska romaner, som egentligen bestå af en väfnad med slippriga historier, våldtäktsförsök, mord- och slagsmålsscener; än åter nattsidor ur storstadslifvet, hvari grändernas fördärfvade folklif framställes i en lockande falsk dager; än åter är det oblyga skildringar från «kärlekens paradys» eller farliga »råd och upplysningar» för dem, som utan fara önska tillfredsställa de sinnliga passionerna. De senare säljas vanligen i slutna omslag, stundom med ordet *beslagtagen* som skylt, och till mycket höga pris. De förra säljas i 25 öres häften, som lösas efterhand och naturligtvis bli dyrbara, då häftenas antal alltid är stort. Och när dessa värdelösa böcker väl äro köpta med de fattiges surt förvärfvade slantar, då kan man vara förvissad om, att de *läsas* och läsas om igen, men läsningen sker ej öppet, utan i smyg, hvarvid naturligtvis fantasien hjälper till att skapa ännu osundare och råare former af de sinnliga historierna. Men härmed har boken ej slutat sin mission. Den utlånas sedan till kamrater och vänner, öfverallt spridande samma förpestande atmosfär af raa, sinnliga tankar, samma begär att själf pröfva på de lockande skildringarnes verklighet.

Är icke detta ett oförnuftigt tillstånd? Vi *tvinga* våra barn att läsa. Många af dem bibringas med lagens tillhjälp kunskapsstörst i folkskolan. Men när skolan slutat, då upphör allt vårt intresse för upplysning och vi släppa vår boklystna ungdom i händerna på skandalbokspridaren, eller också låta vi den i intellektuellt afseende förslöas af brist på bildningsmedel. *Det* är sålunda resultatet af vår dyrbara folkskoleundervisning!

Hvad kan och bör göras för att motverka detta bedröfliga resultat af folkskolebildningen? Det är naturligt, att man, om man så kan, bör hämma produktionen och afsättningen af osedlighetslitteraturen. Men icke mycket torde stå att vinna härmed, ty det onda söker sig andra och ännu sämre vägar. Men hvad vi framför allt böra göra, är att skapa *konkurrenter* till de osedliga böckerna och framför allt *farliga* sådana. Och hur kan detta ske? Jo, genom att öfver allt i våra bygder upprätta *socken- och folkbibliotek, vandringsbibliotek eller läsestugor* och genom att i dessa utlåna goda böcker afgiftsfritt eller mot en obetydlig afgift. Det gäller att i dessa bibliotek tillhandahålla verkligt intresseväckande böcker af olika slag samt att göra utlåningen så litet besvärande och så billig som möjligt, så att den stora massan af befolkningen kan få nytta af boksamlingen. Endast på detta sätt kan man hoppas att i någon större grad kunna motverka den hemliga sedeslösa och fördärfvande litteraturen.

Att man genom dessa boksamlingar skulle nå andra mål är ju tydligt, och vi skola här påpeka ett par.

Vår jordbruksbefolkning lever för närvarande under särdeles tröstlösa och enformiga förhållanden, som i många fall föranleder de mest intelligenta arbetarna att lämna landet för städerna eller att emigrera. Att göra lifvet rikare, gladare för denna stora befolkningsgrupp och samtidigt förminska emigrationen är därför helt enkelt en *plikt*. Säkert skulle den genom folkbiblioteken höjda andliga nivån vara till stor nytta äfven för *jordbrukets utveckling*. Därom vittna bl. a. erfarenheterna från Danmark, där jordbruket utvecklats i jämbredd med den andliga odlingens framsteg.

Folkbiblioteken utgöra äfven ett nödvändigt *komplement till* den nu i hela vårt land uppblomstrande *föreläsningsverksamheten*. Att åhöra ett enstaka föredrag har sin hufvudsakliga nytta därigenom att intresset väckes för den omhandlade frågan. En djupare insikt vinnes emellertid först genom bokliga studier. Ett folkbibliotek är sålunda nödvändigt i samband med hvarje föreläsningförening.

Det intresse för lifvets olika frågor, som *folkhögskolorna* meddela, behöfva underhållas hos den ungdom, som genomgått kurserna, för att blifva bestående. Äfven här hafva folkbiblioteken en viktig uppgift.

Vår tids produktionssätt kräfver inom många områden ett allt större mått af kunskaper äfven hos den kroppsarbetande delen af befolkningen. Det är därför lyckligt, om folkbiblioteken kunna tillhandahålla skrifter i jordbruks- och mejerilära, trädgårdsskötsel o. d. för landsbygden samt i mekaniska och tekniska frågor i allmänhet för industriorter. Folkbiblioteken kunna äfven bidra att sprida kunskapen om lag och rätt.

Man får ibland höra den *invändningen*, att intresset för läsning är så svagt inom vårt folk, att folkbiblioteksrörelsen icke har något berättigande.

En sådan uppfattning uppkommer egentligen på de orter, där inga bibliotek finnas eller där förefintliga bokförråd äro olämpligt sammansatta eller illa skötta.

Invändningen är därför af ungefärligen samma värde, som om befolkningen på en ort, där ett industriellt företag misslyckats eller jordbruk ej rätt vill bära sig, skulle draga den slutsatsen, att vårt folk och land ej rätt passa för industri eller jordbruk. Man måste göra noggranna undersökningar, innan man kan fälla något generellt omdöme.

Vid närmare pröfning visar det sig, att väl skötta boksamlingar, både stora och små, draga till sig bokläsare i anseliga skaror. Läs-lusten finnes, men framträder ej och kan ej heller framträda, förrän den fått lämplig näring.

Mångenstädes i städer, vid bruk och på landsbygden finnas goda folkbibliotek med jämn och stor utlåning. Här i Stockholm kan den intresserade hänvisas till de olika läsestugor, som äro upprättade, samt till arbetarebiblioteket och ett par praktiskt anordnade församlingsbibliotek.

* * *

Under nuvarande förhållanden upprättas och underhållas folkbibliotek egentligen blott i stora och rika kommuner. Bokläsningens bildningsmedel komma därför att verka mycket ojämnt inom folket.

I detta afseende kan det blifva bättre ställt, först om staten lämnar hjälp.

Om någon viss del af biblioteksutgifterna kan bestridas med statsmedel, blir det lättare för fattigare kommuner att tillgodose behovet af läsning. Först då kan bibliotekens fördelning öfver landet blifva mer rättvis och bättre motsvara det verkliga behovet. Ty i många fall är det just de fattigare kommunernas befolkning, som mest är i behof af ökade tillfällen till vinnande af kunskaper och till andlig uppyckning.

Detta gäller speciellt om jordbruksbefolkningen. Alla, som känna till dess små tillgångar, veta, att om folkbiblioteks-rörelsen skall få någon större omfattning, måste staten medverka genom ekonomiskt bidrag. Så har skett ifråga om föreläsning-verksamheten och så måste ske med folkbiblioteken. Lämnar icke staten sin kraftiga hjälp till dessa bildningsinstitutioners underhåll, är fara värdt att de aldrig komma att tillräckligt fylla sin uppgift.

Öfverallt i den civiliserade världen — äfven i våra närmaste grannländer — understödjer staten folkbiblioteken. Skulle då Sverige, som berömmes för sin upplysta befolkning, vara det enda land, där staten icke har något intresse af och icke tager någon del i den viktiga roll, som folkbiblioteken spela i folkbildningens tjänst?

Vi kunna aldrig tro, att så kommer att för framtiden vara förhållandet och anhålla därför att få rikta en vördsam uppmaning till landets förtroendemän att på det allvarligaste behärta folkbiblioteksfrågans stora betydelse för hela vårt folks uppfostran och förkofran.

